

Verslag

Themabijeenkomst Financiën Ruimtelijke Adaptatie

Woensdag 20 april 2016

Zo'n 75 geïnteresseerden kwamen naar de (tweede) themabijeenkomst Financiering Ruimtelijke Adaptatie in de Bouwcampus in Delft. Het Deltaprogramma wil graag kennis en vraagstukken op het gebied van ruimtelijke adaptatie bij elkaar brengen. Een themabijeenkomst lijkt hiervoor een geschikt middel. Daarom is besloten om de themabijeenkomst van vorig jaar een vervolg te geven.

In de praktijk blijkt het daadwerkelijk voor elkaar krijgen van ruimtelijke adaptatie vaak nog ingewikkeld. Juist financiering vraagt dat rollen van de verschillende partijen goed benut worden en dat kan lastig zijn. Op deze themabijeenkomst komen dan ook vragen aan bod als:

- Zijn slimme geldstromen mogelijk?
- Kan klimaatadaptatie meerwaarde helpen creëren bij complexe gebiedsopgaven, en hoe dan?
- Kun je 'klimaatadaptief aanbesteden'?

Garnt Arbouw, lid programmateam, heet iedereen welkom namens het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. De dagvoorzitter is Robert de Graaff, verbonden aan het team Ruimtelijke Adaptatie en daarnaast werkzaam bij ORG-ID. Hij heet iedereen welkom namens degenen die de bijeenkomst hebben voorbereid, dat zijn vooral ook de aanwezigen zelf. In de voorbereiding zijn vele gesprekken gevoerd met een deel van de aanwezigen. Vandaag komen 14 bijdragen vanuit het publiek aan bod.

Timo Brinkman, beleidsmaker verbond van Verzekeraars 'Verzekeraars en klimaatverandering'
Timo licht toe dat klimaatverandering (een toename van regen en stormen) steeds grotere schades veroorzaakt in Nederland, zoals wateroverlast. Er zijn verschillende oplossingen op klimaatverandering in te zetten. Meer inzicht en schade beperkende maatregelen kunnen er voor zorgen dat risico's beter (en tegen gunstigere voorwaarden) verzekeraar worden. Verzekeraars vragen daarom aan overheden om dijken, kunstwerken en rioleringen goed te onderhouden. In ieder geval moeten alle betrokken partijen een gezamenlijk plan voor risicomanagement opstellen. Gegevens op het gebied van statistiek, ruimtelijke inrichting en gedrag van particulieren en bedrijven zijn belangrijke factoren die hierin samen komen en waarin organisaties elkaar kunnen aanvullen.

Sessie 1 Praktijk van slimme geldstromen voor klimaatadaptatie

Onder begeleiding van Kim van Nieuwaal, strategisch adviseur Climate Adaptation Services (CAS)

Case 1: [Bouwenvelophe Zuidas Amsterdam](#), Robert de Graaff (Kasper Spaan - Waternet was verhinderd)

De bouwenvelophe voor de Zuidas in Amsterdam bevordert duurzaamheid. Het is een bundeling van alle publieke eisen. Klimaatadaptatie is een prestatie-eis: *bij een opvang van 60 millimeter*

regenwater, geldt een afstroom van 3 millimeter per uur. De berging die hiervoor wordt gebruikt moet binnen 24 uur weer beschikbaar zijn.

Uitkomsten:

- Doordat de eis van 10% oppervlaktewater vervalt, komt er geld vrij voor de projectontwikkelaar.
- Het biedt minder onderhoud voor de beheerder en het waterbeheer, en lagere kosten voor de grondexploitatie.
- De eigen verantwoordelijkheid is behoorlijk goed ingevuld dus praten initiatiefnemers en verzekeraars gemakkelijker over de resterende risico's.
- Het mechanisme kan breder worden uitgerold dan alleen voor waterberging.

Discussiepunten:

1. De prestatie-eis is financieel aantrekkelijk voor Amsterdam gezien de vierkante meter prijs. Maar werkt het ook waar dit minder het geval is?
2. De Zuid-as bestaat voornamelijk uit hoogbouw, biedt dit mechanisme ook kansen voor 'normale' woningbouw?

Case 2: Rooftop Impact Model, Vera Rovers (TNO)

Het Rooftop Impact Model, kort gezegd 'de daktool', is ontwikkeld door TNO, Deltares en Alterra. De tool helpt gebruikers bij het kiezen van een specifiek daktype (zoals een groen, wit, energie of blauw dak), en biedt daarbij een concreet inzicht in de baten.

Uitkomsten:

- In de praktijk blijkt het enorm lastig te zijn om deze kennis te laten meewegen in investeringsbeslissingen.
- Een vergelijkbaar initiatief is [TEEB-stad](#). Een tool die de waarde van groen en water berekent in een stad, waardoor het gemakkelijker is om investeringsbronnen te vinden.

Discussiepunten:

- Kansen van kwantificeren van baten voor verschillende stakeholders: hoe kunnen die een rol spelen investeringsvraagstukken?
- De kosten en de constructie van het dak is nog wel een afweging die in de tool kan worden meegenomen.

Case 3: Gouda, Arianne Fijan (Gemeente Gouda)

De historische stad van Gouda zakt in zijn geheel. Dit probleem speelt ook op landelijk niveau. Samen met onder andere het Hoogheemraadschap van Rijnland, Rijkswaterstaat, RIONED en STOWA zoekt de gemeente Gouda naar oplossingen. Gedeeld eigenaarschap, de doelstelling en de koppeling aan andere trajecten leidt tot een verdeling van de kosten en baten.

Uitkomsten:

- Verbreed je opgave en zoek naar coalities. Kijk of het project een maatschappelijk probleem oplost, zodat onderzoeken (deels) gefinancierd kunnen worden door overheden.
- Maak de winst voor de bewoners zichtbaar, ook zij willen dat hun woning een eeuw verder wordt getild. Houdt de kosten voor de bewoners zo laag mogelijk, hiervoor neemt de gemeente een deel over. De kosten voor de bewoners lijken echter onvermijdelijk, wel probeert de gemeente Gouda zoveel mogelijk de grootste kosten collectief gedekt te krijgen omdat de bodemdaling gevolgen heeft voor de gehele gemeente.
- Tip: gewoon van start gaan, dan komt de boel vanzelf in beweging.

Case 4: Location Calc: Vervangingsinvesteringen waterinfrastructuur – Arend van Swoerden (Sweco)

Een hulpmiddel voor de bodemdaling in de gemeente Woerden is de LocationCalc, een tool door Sweco ontwikkeld in samenwerking met Rijkswaterstaat. De LocationCalc maakt in de planfase per betrokken partij de aanlegkosten en de beheer- en onderhoudskosten inzichtelijk.

Uitkomsten:

- De tool haalt fundamentele vragen naar voren. Deze kennis maakt het gemakkelijker om met stakeholders in gesprek te gaan.
- Het is een oplossing voor een andere manier van bouwen, toe te passen op zowel stedelijk als landelijk niveau.

Discussiepunt:

- Financiële arrangementen zijn veel eenvoudiger voor nieuw gebied dan voor bestaand gebied.

Case 5: Wolkbreukschadeschatter, Jeroen Kluck (TAUW)

In opdracht van Amsterdam Rain Proof heeft TAUW een wolkbreukschadeschatter ontwikkeld. Deze tool schat de schade in van een wolkbreuk van 60 millimeter. De schatting is gebaseerd op een 3Di kaart van Amsterdam op wijkniveau, ingedeeld naar de aanwezigheid van hoogbouw, souterrains en transformatiehuysjes. Tot slot zijn de grootste en meest kritische panden in kaart gebracht, zoals het Rijksmuseum.

Uitkomsten:

- De omvangschade bij een wolkbreuk resulteert in een getal dat lager is dan een half miljard.
- 2% van de grootste panden zorgen voor 50% van de totale schade. Dit roept de vraag op of het niet interessanter is om pand gericht naar oplossingen te zoeken?
- De gevoeligheidsanalyse op de tool heeft een onzekerheidsfactor van 20.
- De tool betreft alleen de directe schade en rekent niet de gevolgschade uit, zoals verkeersschade of wanneer de elektriciteit uitvalt.

Case 6: Voor hetzelfde geld klimaatbestendig, Jeroen Kluck (Hogeschool van Amsterdam)

Jeroen Kluck richt zich in deze casus op wateroverlast in drie karakteristieke typologieën in Amsterdam (historisch stadsbouwblok, naoorlogse hoogbouw en een bloemkoolwijk). Hier is sprake van een traditionele straatindeling, met onderscheid in inrichting; een met

waterberging op straat en een met waterberging in de ondergrond. Iedere casus is voor een periode van 100 jaar op kosten geschat (investerings-, beheer- en onderhoudskosten en waterschade). Deze kosten zijn teruggebracht naar de gemiddelde jaarkosten. Resultaat: er zit nu nauwelijks verschil in kosten tussen herinrichting en klimaatbestendig inrichten, dit komt doordat in grote lijnen de kosten in hetzelfde zitten; wegdek aanleggen, betegelen etc. Het verschil in kosten zit bijvoorbeeld in de een doorlatende verharding.

Uitkomsten:

- Het klimaatbestendig maken van de stad is redelijk eenvoudig.
- Groot deel van de kosten ligt al bij de gemeente, zoals aanlegkosten, riolering en herinrichting van een straat.

Case 7: [Micro Urban Wetlands](#), Rob Bakker (Field Factors)

Micro Urban Wetlands is een concept dat bij hevige regenbuien zorgt voor de opvang van overtollig regenwater, de infiltratie en de extractie. Het verwerkte regenwater wordt hergebruikt in tijden van droogte. Het concept is toepasbaar op gebouw-, straat- en wijkniveau. Field Factors tracht tevens met het Wetlandssysteem de biodiversiteit naar een hoger plan te brengen, en daarmee de leefbaarheid en de zichtbaarheid van de natuur te vergroten.

Uitkomsten:

- Vooral in stedelijke gebieden waar de verharding groeit en de schadelast hoger oploopt is het noodzaak om in een circulair systeem de stijgende verwerkingskosten naar beneden te krijgen.
- Het is niet overal toepasbaar omdat voor de ondergrondse buffering de kwaliteit van de grond bepalend is.
- De plaatsing van het systeem zo veel mogelijk meekoppelen in de vervanging van de infrastructuur.

Case 8: Rol van verzekeraars, Timo Brinkman (Verbond van Verzekeraars)

Aanvullend op zijn plenaire presentatie stelt Timo in de voorgaande casussen een belangrijk onderdeel te missen, namelijk bewustwording en het gedrag van de burger. Een voorbeeld om de bewustwording op originele wijze te stimuleren is de [Onttegel](#). Tot slot geeft hij een korte reactie op het berekenen van de vervolgschade, zoals in voorgaande casussen aan bod kwam. Slechts een deel van de bedrijven heeft een vervolgschade verzekering. Dit heeft vaak grote gevolgen wanneer een bedrijf door schade een tijd lang stil blijft liggen.

Uitkomsten:

- Vervolgschade is moeilijk om te meten, maar moet wel in de kosten- en batenanalyse worden meegenomen.

Tip:

- Installeer de meterkast niet meer op de begane grond, zodat deze niet direct waterschade oploopt.

Case 9: Impactproject Rainproof, Gert Dekker (Ambient)

Achmea, Waternet, TU Delft en Amsterdam Rain Proof doen onderzoek hoe partijen gezamenlijk schade door regen kunnen voorkomen en/of verminderen. Het onderzoek verloopt via twee sporen:

1. Datamining: het verifiëren van regenwater schadeclaims en koppelen aan huisnummer/locatie. De uitkomsten worden geplot op een kaart.
2. Sociaal geografisch onderzoek: diepte-interviews afnemen bij bewoners waar de schade heeft plaatsgevonden.

Uitkomsten:

- De relatie tussen de waterhoogte op straat en de schade in huis blijkt maar zeer beperkt.
- Met deze kennis ontstaan handelingsperspectieven voor stakeholders om gezamenlijk tot regenbestendig handelen te komen.

Sessie 2 Praktijk van complexe gebiedsaanpakken bij ruimtelijke adaptatie

Onder leiding van Jurgen van der Heijden, AT Osborne

In deze sessies kwamen meervoudige businesscases aan bod. De centrale vraag luidde: hoe kun je investeringen uitrekenen en budgetten verdelen?

Case: [Rainproof Amsterdam](#), Lot Locher

Rainproof Amsterdam is een netwerkaanpak om te komen tot een klimaatbestendige stad. Het doel is inzicht krijgen en geven in de mogelijke kwantitatieve/kwalitatieve schade, effectiviteit van maatregelen, investerings- en beheerkosten bij het meekoppelen van rainproof maatregelen bij fysieke veranderingstrajecten in Amsterdam. Het uitgangspunt voor de aanpak is een bui van 60 mm/u. Oplossingen worden bepaald op basis van de buurttypologieën van Amsterdam. Vervolgens verbindt de aanpak de investering- en beheerkosten, en de opbrengsten en nevenbaten. De maatregelen zijn ingedeeld op de thema's water bergen, water infiltreren, water sturen en waterrobuust bouwen.

Case: [Natuurlijk Ontwikkelen, waterschap Vallei en Veluwe](#), door Louis Broersma (Sweco)

De klimaatvisie Vallei en Veluwe geeft aan dat aandacht voor klimaat en meten & monitoren prioriteit heeft. Om echter partijen aan de slag te laten gaan met klimaatadaptatie bleek het omgaan met regenwater essentieel. Hiervoor is een goede verdeling van de taken nodig. Waar de gemeente immers voor de kosten opdraait, heeft het waterschap de baten. Een herverdeling is noodzakelijk en stimuleert een bredere aanpak. Het waterschap stelt 2 miljoen euro subsidie per jaar (tot 20% per project) beschikbaar om in een periode van 6 jaar samen met particulieren en organisaties plannen te starten.

Case: [Kockengen Waterproof](#), door Louis Broersma (Sweco)

Kockengen is een plaats in het putje van zakkend (veen)gebied. Bodemdaling, zetting en wateroverlast waren een wake up call voor waterschap Stichtse Rijnlanden, de gemeente en provincie om maatregelen te nemen. Op de korte termijn wordt onder meer gewerkt met

noodpompen. Op de lange termijn is een brede aanpak nodig. Een aanpak gericht op mens (voorkomen overlast, kwaliteit leefomgeving, milieu (bouw materiaal, voorkomen vervuiling) en betaalbaarheid (lage levensduurkosten door een horizon van vijftig jaar en naar voren halen van investeringen).

Case: Rotterdamse adaptatiestrategie gemeente Rotterdam, Andre Rodenburg (Gemeente Rotterdam)

Bij de bouw van het Boijmans Museum in Rotterdam is de vijver (een op zichzelf staande plas met algenbloei) integraal aangepakt. De vijver is verdiept, aangesloten op het omliggende watersysteem en dient als waterbuffer om regen op te slaan, en in tijden van droogte komt het water weer omhoog. Dit bespaart drinkwater, verbetert de waterkwaliteit in de vijver, hemelwater wordt beter benut en algenbloei wordt voorkomen.

Een andere case in Rotterdam is de hemelwaterverwerking als kwaliteitsimpuls. De huidige situatie is een rioolvervanging waarbij gemengd riool vervangen wordt door een gescheiden riool met infiltratie. In het ontwerp is gekozen voor een alternatief waarbij waterberging in de ondergrond wordt gezocht met daaraan gekoppeld het vergroenen van de buitenruimte met een groene drempelzone. Een belangrijke vraag hierbij is hoe om te gaan met beheerkosten. Wie onderhoudt de groene drempelzone bijvoorbeeld, die zowel dient als wateropvang als verbetering van de ruimtelijke kwaliteit?

Case: [Blue deals Watertorenberaad Vianen en Zwolle](#), door Antoinette van Heijnigen Urbancore)

In het Watertorenberaad komen verschillende sectoren van de vier grote steden bij elkaar om processen in gebiedsontwikkeling te verbeteren. Er worden verschillende cases besproken:

- Woningbouw Helsdingen Vianen: ontwikkeling in co-creatie. Een 'Blue Toolbox' daagt verschillende partijen uit om concrete maatregelen te nemen op een specifieke locatie, die bijdragen aan een duurzame stad.
- Revitalisering bedrijventerrein De Hagen Vianen: waterplein als oplossing dat voor 90% bedoeld is voor natuur en recreatie en als regenbuffer dient bij extreme weersomstandigheden.
- Assendorp Zwolle: een actief bewonerscollectief. Gemeente en waterschap zoeken samen met bewoners maatregelen die passen in de Ruimtelijke Adaptatie.

Een top 5 van de geleerde lessen uit alle cases:

- 1) Bewustwording is alles
- 2) Sla brug tussen lange en korte termijn
- 3) Los split-incentives op – praat met elkaar!
- 4) Zelffinanciering is een oplossing
- 5) Maak problemen, oplossingen en actie lokaal

Het Watertorenberaad gaat aan de slag met drie zaken:

- Toolbox voor bewoners en bedrijven
- Wijkorganisatie als (deel)uitvoerder van klimaatbestendige maatregelen
- Business case klimaatbestendige wijk en/of bedrijventerrein

De groep gaat aan slag met de case in Vianen. De groep formuleert de diverse functies van het plein, de financierders en de extra inkomsten. Tips en conclusies:

- Met een enkele investering kun je twee of meer doelen bereiken. Dan laat je dus ook de groep kostendragers groeien.
- In het delen van kosten zit financieel veel winst, waarmee je de rekening voor klimaatadaptatie veel beter kunt betalen.
- Daarnaast kun je veel kosten vermijden, wat ook weer geld oplevert die direct naar klimaatadaptatie kan.
- Daarbovenop kun je ook nog nieuwe inkomsten genereren.
- Tenslotte is de conclusie interessant dat er een positieve spiraal in je investeringen kan ontstaan, omdat je steeds een volgend doel kunt toevoegen aan je investering. Die spiraal past uitstekend bij klimaatadaptatie.

Sessie 3 De praktijk van klimaatadaptatie in aanbestedingen en de wijziging van de Aanbestedingswet per 1 april jl.

O.l.v. Sébastien Daniels, SAF VISUAL

“Wij leven niet in een tijdperk van verandering maar in een verandering van tijdperk”.

Met dit citaat over de aanbestedingsrechtelijke context ging de sessie van start. Waar deze context eerst stabiel was, zijn er nu bewegingen gaande; van top-down naar bottom-up, van grote organisaties naar kleine netwerken en van vast en star naar vloeibaar en flexibel. Deze veranderingen hebben invloed op de manier van aanbesteden.

Vervolgens werd het belang van vertrouwen in een netwerk aangestipt. De kennisinfrastructuur is gebaseerd op vertrouwen en zonder dit vertrouwen is er geen contract. Aan de hand van twee driehoeken werd de structuur van innovatie geschetst. De inkoopdriehoek belichtte een combinatie van prijs, interactie en innovatie die samen leiden tot een contract. Gerelateerd aan deze driehoek was er een innovatiedriehoek die zich uitsplitste in interactie, informatie en een business case. Deze drie punten vormen samen de innovatiestrategie. Nieuw aan de kant van de business case is **innovatiepartnerschap**.

Definitie innovatiepartnerschap

- 1. Procedure waarbij alle ondernemers een verzoek tot deelneming mogen indienen;*
- 2. die is gericht op de ontwikkeling en aanschaf van een innovatief product of werk of een innovatieve dienst;*
- 3. welke niet reeds op de markt beschikbaar is en waarbij door middel van onderhandelingen met een of meer van hen naar definitieve inschrijvingen wordt toegewerkt;*

Praktijkvoorbeelden zijn:

- [Heijplaat Rotterdam](#); waarbij met verschillende partijen gezamenlijk de output van de wijk werd gespecificeerd.
- [Brouwersdam](#); waarbij marktpartijen voor twee percelen specificaties opgesteld hebben.
- Liander; waarbij de markt de ruimte werd gegeven aan de invulling van het project.

De deelnemers gingen aan de slag en stelden de top 3 eisen/wensen voor het borgen van een aanbesteding specificatie van (1) de kostencomponent (2) de opbrengstencomponent en (3) de risicocomponent op. Het resultaat waren 42 reacties met in totaal 92 handelingsperspectieven. De inzichten waren:

Kostencomponent:

- Rekening houden met kosten in keten die je wel ziet, maar waar je geen invloed op hebt.
- *Life cycle costing*; de beheerkosten per jaar moeten hetzelfde blijven of dalen maar zeker niet alsmar toenemen. Het kwaliteitsniveau moet gehandhaafd worden en onderhoudskosten moeten verminderen op termijn.
- *Pain & Gain sharing*; het belang van een gedeeld aandeelhouderschap tussen verschillende partijen met betrekking tot de kosten en opbrengstenkant. Afspraken kunnen gemaakt worden over de inzet (kwaliteit en tijd) tussen opdrachtgever en opdrachtnemer. Zo wordt de output gezamenlijk gespecificeerd.
- De lage prijsstelling is op dit moment belangrijker dan klimaatadaptatie. De projectontwikkelaar moet zijn verantwoordelijkheid nemen en er moeten voorwaarden gesteld worden om in het begin van het proces klimaatadaptatie mee te moeten nemen. Dit kan eventueel bekrachtigd worden in wet- en regelgeving

Opbrengstencomponent:

- Er wordt gerelateerd aan *Cradle to Cradle*; minimale belasting voor het milieu door producten na gebruik her te gebruiken.
- *“De taart moet vergroot worden”*. Een integrale aanpak van de business case, waarbij de output van klimaatadaptatie opbrengsten genereert voor verschillende functies. Juist de maatschappelijke kant wordt op dit moment nog te weinig belicht.
- In de business case moet meer aandacht komen voor de opbrengstenkant op de lange termijn.
- Een voorwaarde die in de business case gesteld kan worden is het betrekken van de lokale omgeving.

Risicocomponent:

- Klimaatadaptatie vereist een langdurige relatie, waarbij vertrouwen essentieel is en behouden moet blijven. Zonder vertrouwen wordt snel teruggekeerd naar het traditionele patroon.
- Door middel van het meerlaagsveiligheidsprincipe komt er een analyse van (rest)risico's die je overhoudt na een maatregel.
- De overheid moet zich voor de lange termijn als betrouwbare partner opstellen en consistent beleid voeren.

Daarnaast zijn er nog verschillende inzichten in deze brainstorm aan het licht zijn gekomen.

- Twee keer werd benadrukt dat de kosten, opbrengsten en risico's niet los van elkaar gezien mogen worden. Er is een samenhangend model van deze drie componenten gewenst en een businesscase is geen blauwdruk maar een proces en de werkelijkheid verandert steeds.
- Er is een trend gaande van traditionele inkoop naar PPS.
- Burgerparticipatie is een ander onderdeel dat benoemd wordt. Zonder een duidelijke inbreng vanuit de burger als deeleigenaar van de business case zal het draagvlak voor een solide

business case verkleinen. Een reactie op deze stelling is dat niet verwacht kan worden dat burgers de kennis hebben over deze vraagstukken.

- Tot slot kan gesteld worden dat partijen nog in een verkennende fase zijn op het gebied van innovatief partnerschap. De ideeën zijn er maar men weet nog niet goed hoe hiernaar te handelen, mede doordat er geen goede voorbeelden of handvatten zijn.

Conclusie

De conclusie uit deze deelsessies is dat een nieuwe maatschappelijke context, een nieuwe vorm van aanbesteding vereist. Integraliteit en burgerparticipatie zijn aspecten die hierbij aansluiten. De centrale vraag is of de nieuwe aanbestedingswet aansluit bij de veranderende context. Nieuwe samenwerking vereist een andere manier van met elkaar omgaan en creatief denken. Er is behoefte aan *best practices* en visualisatie van lange termijn effecten op de business case. Dit is het begin van het creëren van vertrouwen.

Plenaire afsluiting

Ter afsluiting duiden de voorzitters van de deelsessies de uitkomsten van hun deelsessies en dienen ze enkele stellingen in die aan de aanwezigen werden voorgelegd.

Sessie 1 Praktijk van slimme geldstromen voor klimaatadaptatie

- Inzicht loont. De 8 pitches illustreerden mechanismen en arrangementen die waardevol inzicht boden.
- Kim Nieuwaal roept op na te denken over beter inschakelen van het menselijk kapitaal: dingen gaan lopen omdat iemand ze wil en vice versa.

Sessie 2 Praktijk van complexe gebiedsaanpakken bij ruimtelijke adaptatie

- Overall vinden investeringsbeslissingen plaats. Functies van een maatregel benoemen en daarmee basis leggen voor meervoudige financiering is niet zo moeilijk.
- Zichtbaar maken dat jouw investering andere uitlokt, waar je zelf wat aan kunt hebben.
- Investerings gaan altijd door, er zijn ook toekomstige baten.
- Kunst is deze positieve spiraal te vinden.

Sessie 3 De praktijk van klimaatadaptatie in aanbestedingen en de wijziging van de Aanbestedingswet per 1 april jl.

- Beide sessies kenden mooie verdeling van partijen
- Eigen waarneming: de gereedschapskist is er, maar nog onbekend
- Opbrengstenkant verdient meer nadruk
- Overheid moet betrouwbaar zijn
- Gewoon met elkaar stappen zetten
- De nieuwe wereld is sociaal gedreven: vertrouwen scheppen is wezenlijk.

Stellingen

In 2020 moet Ruimtelijke Adaptatie meegenomen worden in nieuwbouw en bestaande bouw, zodat in 2050 Nederland klimaatadaptief is. Dit lukt alleen met harde regelgeving en voorschriften zijn nodig.

De mening van het publiek is gemengd.

De focus ligt wel heel erg op wateroverlast.

De meeste aanwezigen zijn het hier mee eens.

Zolang kosten alleen bij gemeente komen te liggen, werkt het niet.

De meeste aanwezigen zijn het hier mee eens. Toch klonk ook het geluid dat veel ook kan zonder meerkosten en dat de gemeenten dit zonder problemen zelf kunnen oppakken.

Voornaamste inkomstenbron is shared savings (besparingen).

Mee eens

Wat moeten we doen om bruggen te slaan?

- De urgentie moet omhoog
- Er zijn voorbeelden nodig van meervoudige financiering in de praktijk (niet alleen kennis uitwisselen, maar vooral ook doen!)
- Ervaringen blijven creëren en uitwisselen, winst en verlies delen
- Verzekeraars kunnen en willen een rol op gebiedsniveau spelen (binnen de grenzen van de Mededingingswet)
- Laagdrempelig visueel maken Ruimtelijke Adaptatie is nodig om draagvlak te creëren
- Goed getimed kan dat een landelijke 'olievlek' in gang zetten

Slotwoord

Het slotwoord is voor Yvonne van de Laan, afdelingshoofd bij het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Zij heeft vele nieuwe gezichten gezien. Klimaatadaptatie vraagt nogal wat voor de financiering van maatregelen. Ze constateert een groot gat tussen de korte en lange termijn. De doelstelling van de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie te bereiken vormt een uitdaging. Volgend jaar doet het programma een evaluatie om inzicht te krijgen hoe het loopt en wat alle partijen in de periode tot 2020 gaan doen, en nodig hebben. Die mid term review doen we niet alleen, maar met alle partijen samen. Dit najaar zijn we van plan om een brede Ruimtelijke Adaptatie dag te organiseren die mede in het teken van die evaluatie zal staan, en waar we het onderwerp financiering en de uitkomsten van vandaag willen terughalen. De aanwezigen zijn bij voorbaat uitgenodigd. Op de website www.ruimtelijkeadaptatie.nl volgt meer informatie.

Woorden van dank

Garnt Arbouw van het programmteam Ruimtelijke Adaptatie bedankt alle aanwezigen voor hun actieve inbreng en met de name sessieleiders Kim van Nieuwaal, Jurgen van der Heijden en Sébastien Daniels voor hun inzet. Ook bedankt hij Timo Brinkman voor zijn plenaire presentatie en Robert de Graaff voor zijn gespreksleiding. Tot slot dankt hij Han de Wit (namens de Bouwcampus) voor de ontvangst en De Wijde Blik voor de organisatie.